

Oahppoplána - servodatmáhttu sámegillii, jo1/jo2

Dette er en nordsamisk oversettelse av den fastsatte læreplanteksten.
Læreplanen er fastsatt på dárogiella.

Máhttodepartemeanta mearridan lánkaásahussan 15.11.2019.
Máhttodepartemeanta mearridan eksámenortnega 29.06.2020.

Gusto 01.08.2020 rájes

Fága birra

Fága relevánsa ja guovddáš árvvut

Servodatmáhttu lea guovddáš fága vai oahppit galget ovdánit berošteaddji ja kritihkalaš jurddašeaddji oassálastin servodagas, sihke Sámis ja Sámi olggobealde. Servodatmáhtus galget oahppit beassat ovttas ságaškuššat ja reflekteret ja árvvusatnit iešguđet oaiviliid. Fága galgá váikkuhit dasa ahte oahppit áddejit mii váikkuha identitehtii ja iešdovdui, ja addit sidjiide vejolašvuođa suokkardit báikeservodaga gos ellet, ja nationála ja globála beliid ja čuolmmaid. Ná galgá servodatmáhttu leat mielde nannemin ohppiid áddejumi servodagas gos ellet, sámi kulturárbbis ja dálá sámi servodagas, ja mo servodat hábme sin olmmožin. Oahppit galget áddet ahte sii sáhttet leat mielde váikkuheamen guoddevaš servodatovdáneapmái go leat aktiiva mielborgárat, ja váikkuhit servodahkii ja bargoeallimii dál ja boahteáiggis.

Buot fágat galget leat mielde duohtandahkamin oahpahusa árvovuodu. Servodatmáhttu galgá váikkuhit dasa ahte oahppit šaddet aktiiva mielborgárin geat viidasit ovdánahttet iežaset gelbbolašvuođa demokrátalaš vuodđoárvvuid birra nugo mielmearidanvuoigatvuohta, dásseárvu, cealkinfriddjavuohta ja olmmošvuoigatvuođaid árvvusatnin. Fága galgá ovddidit sin gelbbolašvuođa servodatkritihkalaš jurddašeamis, digitála árvvoštallannávccain, suokkardeamis ja etihkalaš dihtomielalašvuođas, ja váikkuhit dasa ahte sii áddejit ahte eará olbmui sáhttet leat eará árvovuodđu ja oaidninsadji go alddiset. Oahppoplána lea vuodđuduvvon sámi árvvuide, gillii, kultuvrii ja servodateallimii.

Guovddášelemeanttat

Imaštallan ja suokkardeapmi

Oahppit galget imaštallat ja reflekteret, ja árvvoštallat mo máhttu servodaga birra šaddá. Oahppit galget beassat leat diehtoáŋgirat ja aktiivvalaččat ohcat ja hábmet máhtu ovttas earáiguin. Oahppit galget háhkat ja geavahit dieđuidd mánŋga iešguđet gálduin vai sáhttet fuomášuhttit beliid servodagas ja iežaset eallimis. Sii galget sáhttit kritihkalaččat árvvoštallat gálduid ulbmila, luohthahttivuođa, relevánssa, tendeanssa ja áigumuša.

Perspektiivagirjáivuohta ja servodatkritihkalaš jurddašeapmi

Oahppit galget máhttit árvvoštallat oktavuodaid servodaga iešguđet perspektiivaid vuodul. Sii galget máhttit gažadit mo fápmu lea organiserejuvnon, ja mo fápmu doaibmá. Sii galget maiddái ovdánahttit kulturmáhtu ja máhttit áddet manne olbmot válljejit eará láhkai go ieš.

Mielborgárvuohta ja guoddevaš ovdáneapmi

Oahppit galget máhttit árvvoštallat guoddevaš ovdáneami doaibmamolssaeavttuid duogáža ja váikkuhusaid indiviidda, nationála ja globála dásis. Mielborgárvuođas ja guoddevaš ovdáneamis lea sáhka demokrátalaš mielborgárvuođas, guoddevaš ovdáneami servodatlaš dimenšuvnnas ja mo olbmot ovttasbarget, organiserejit iežaset ja dahket mearrádusaid servodagas. Dát mearkaša maiddái ahte oahppit galget oažžut čađahangelbbolašvuođa váikkuhit demokrátalaš proseassaide ja servodathábmemeii. Guovddáš sisdoalu galgá geahččat báikkálaš ja globála dási vuodul, ja eamiálbmogiid ja minoritehtaid perspektiivvas.

Identitehta ja eallinhálddašeapmi

Oahppit galget áddet mo olbmot ovdánahttet identitehta ja ovttasdoibmet earáiguin Ohppiid eallinmáilmmi vuodul galgá oahppit oažžut áddejumi das geat sii leat, ja mo sii sáhttet hálddašit iežaset eallimiid.

Fágaidrasttideaddji fáttát

Álbmotdearvvasvuohta ja eallimis birgen

Servodatmáhtus álbmotdearvvasvuođa ja eallinhálddašeami fágaidrasttildeaddji fáttás galget oahppit ovdánahttit máhtu das mat ja geat váikkuhit sin identitehtii, iešdovdui, oadjebasvuhtii ja gullelašvuhtii. Fágas ohppiin leat fáttát nugo sohkaheallii, seksualitehta, rájáidbidjan, gárrenmirkkot, digitála luottat ja persovnnalaš ekonomijja. Dát sáhtta váikkuhit dasa ahte sii dahket buriid válljemiid eallimis ja áddejit ja árvvusatnet girjávuođa ja earáid árvvuid ja eallinválljemiid.

Demokratijja ja mielborgárvuohta

Servodatmáhtus demokratijja ja mielborgárvuođa fágaidrasttildeaddji fáttás lea sáhka lohtet ohppiid kritihkalaš dihtomielalašvuođa servodaga birra mas sii leat oassin. Oahppit galget suokkardit mo sii sáhttet váikkuhit servodahkii iežaset birra dál ja boahpteáiggis. Dát mearkaša ahte sii galget guldalit eará olbmuid ja diktit sin, geain leat eará oaivilat go alddiset, hástalit sin. Fága bokte galget oahppit máhttit identifiseret guovlluid gos olmmošárvu áitojuvvo, ovdamearkka dihtii olmmošgávppašeami ja duolbmama oktavuodas. Dasa lassin galgá fága addit sidjiide máhtu nationála ja riikkaidgaskasaš ásašusaid ja soahpamušaid birra, maiddái dat maid riikkaidgaskasaš konvenšuvnnat mearkašit eamiálbmogiid vuoigatvuođaide. Indiviidda vuoigatvuođaid ja geatnegasvuođaid oktavuodas áddejupmi, vai sáhttet šaddet aktiiva mielborgárin, gullá maiddái dása.

Guoddevaš ovdáneapmi

Servodatmáhtus guoddevaš ovdáneami fágaidrasttildeaddji fáttás lea sáhka mo oahppit sáhttet váikkuhit guoddevaš servodatovdáneapmái aktiiva mielborgárin. Dát mearkaša áddet individuála válljemiid, servodatstruktuvrraid ja luonddu gierdanrájaid oktavuodaid. Dasto galget oahppit reflekteret mot politihkka, riiddut, ekonomiiija, teknologiiija ja resursageavaheapmi doibmet ovttas ja váikkuhit joavkkuide servodagas. Guoddevaš čovdosat mearkašit maiddái áimmahuššat árvvuid nugo ovttaárvosašvuolta ja girjáivuolta.

Vuodđogálggat

Njálmmálaš gálggat

Njálmmálaš gálggat servodatmáhtus mearkaša máhttit sátnádit ja ovddidit iežas oaiviliid ja ákkastallamiid. Guldalit, árvvoštallat, addit responssa ja viidásat ovdánahttit earáid árvalusaid leat mielde loktemin iešguđet oaiviliid áddejumi ja árvvusatnima. Oahppit ovdánahttet njálmmálaš gálggaid servodatmáhtus go ságaškuššet, reflekterejit ja ovdanbuktet okto ja searvevuodas. Njálmmálaš doaimmaide searvama bokte sáhttet oahppit mitalit iežaset oahppanproseassa ja gelbbolašvuoda birra fágas. Sámi árbevierus mearkaša dat maiddái geavahit njálmmálaš oahpu.

Máhttit čállit

Máhttit čállit servodatmáhtus mearkaša struktureret jurdagiid ja hábmet ja bargat teavsttaiguin mat leat heivehuvvon ulbmilii. Dát mearkaša maiddái ságaškuššat, juohkit ja gaskkustit dieđuid čálalaččat digitála reaidduiguin. Oahppit háhket fágagelbbolašvuoda go čállet teavsttaid main geavahit fágadoahpágiid, fágalaš metodaidda ja iešguđet perspektiivvaid ja gállduid.

Máhttit lohkat

Máhttit lohkat servodatmáhtus mearkaša suokkardit, dulkot ja buohtastahttit dieđuid ja kritihkalaččat árvvoštallat iešguđetlágan gállduid. Dasto mearkaša dat geavahit mánggalágan gállduid čiekŋudit fágalaš ja áigeguovdilis fáttáide. Lohkan servodatmáhtus mearkaša maiddái reflekteret mot teavsttat iešguđet perspektiivvaiguin sáhttet ovdanbuktit iešguđetlágan jurddašuvugiid ja ákkastallamiid.

Máhttit rehkenastit

Máhttit rehkenastit servodatmáhtus lea háhkat, bargat, dulkot ja analyseret dieđuid ja árvvoštallat dieđuid ja statistihkaid mat leat ovdanbuktojuvnon tabeallain ja gráfain. Rehkenastimis servodatmáhtus oahppit sáhttet buorebut áddet ja gávdnat ákkastallamiid fágalaš beliide ja oktavuodáide. Oahppit

fertejtit maiddái máhttit rehkenastit vai sáhttet hálddašit ruhtageavaheami ja oažžut bajilgova persovnnalaš ekonomiijas.

Digitála gálggat

Digitála gálggat servodatmáhtus mearkkašit máhttit geavahit digitála reaiduid gávdnat, gieđahallat ja navigeret digitála gálduin ja válljet dieđuid ja ákkastallamiid. Dát mearkkaša maiddái máhttit čájehit digitála gáldokritihka ja čujuhit gálduide luohtehahtti láhkai. Oahppit galget máhttit geavahit iešguđetlágan mediaid hábmet digitála buktagiid ja árvvoštallat ja buoridit iežaset buktagiid. Sii galget máhttit áddet mo algoritmmat váikkuhit diehtoohcamii, ovdánahttit digitála árvvoštallannávccaid ja čuovvut digitála ovttasdoaimama ja gulahallama, personsuodjalusa ja dahkkivuoigatvuoda njuolggadusaid ja norpmaid.

Gealbomihttomearit ja árvvoštallan

Gealbomihttomearit ja árvvoštallan

Gealbomihttomearit

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahppi galgá máhttit

- suokkardit ja ovdabuktit áigequovdilis fáttáid dahje digaštallamiid geavahettiin servodatfágalaš metodaid, gálduid ja digitála resurssaid, ja ákkastallat iežaset ja earáid oaiviliid ja árvvuid
- suokkardit mo beroštumit ja ideologalaš oaidninsadji váikkuhit min ákkaide ja gáldoválljemiidda, ja reflekteret mo dat váikkuha iešguđet oaiviliidda
- čilget sosialiserema ja ságaškuššat mo nuoraid identitehta ja iešdovdu váikkuhuvvo sosialiserema bokte
- ságaškuššat mo persovnnalaš ekonomiija, kommersiála váikkuheapmi ja golahus váikkuhit ovttaskas olbmuid, joavkkuide ja servodahkii
- reflekteret hástalusaid rájáidbidjamis ja ságaškuššat iešguđetlágan árvvuid, norpmaid ja lágaid mat gusket sohkabeliide, seksualitehtii ja rupmašii
- reflekteret iežas digitála luottaid, suokkardit geat besset oaidnit luottaid, ja ságaškuššat mo dieđut ja persondieđut sáhttet geavahuvvot dahje boastut geavahuvvot
- háhkat dieđuid iešguđetlágan sosiála erohusain Norggas ja ságaškuššat erohusaid ja olggobealvuoda oktavuodaid.
- reflekteret kulturovdanbuktimiid, identitehta ja eallinvugiid ovttaláganvuodaid ja erohusaid majoritehta ja minoritehta gaskkas Norggas ja Sámis

- suokkardit ja čilget mo servodaga ja bargoeallima organiseren Norggas lea rievdan, ja ságaškuššat mo davviriikkalaš servodatmodealla duste ovttaskas olbmuid ja servodaga hástalusaid
- suokkardit ja ságaškuššat mo ealáhusvuođđu, innovašuvdna ja teknologijja hábmejit bargoeallima ja báikeservodagaid Norggas ja váikkuhit daidda
- reflekteret maid mearkkaša leat mielborgárin, ja buohtastahttit mo politihkalaš vuogádagat leat organiserejuvvon iešguđet riikkain ja guovlluin
- árvoštallat mo fápmogeavaheapmi váikkuha ovttaskas olbmuide ja servodahkii
- čilget olmmošvuoigatvuođaid vuođu ja suokkardit ja addit ovdamearkkaid olmmošvuoigatvuođaid rihkkumii Norggas ja máilmmis
- árvoštallat sivaide rasismii, vaššicealkámušaide ja vealaheapmái, maiddái čearddalaš vealaheapmái, ja doaimbajuid eastadit daid, ja ságaškuššat cealkinfriddjavuođa rájaid
- suokkardit hástalusaháhppe dahje riiddu báikkálaš, nationála dahje globála dásis ja ságaškuššat mot hástalus dahje riiddu váikkuha iešguđet joavkkuide
- ságaškuššat ekonomalaš lassáneami, eallinstándárdda ja eallinkvalitehta oktavuodaid globála ja guoddevaš perspektiivvas

Dađistaga árvoštallan

Dađistaga árvoštallan galgá leat mielde ovddideamen oahppama ja gelbbolašvuođa fágas. Oahppit čájehit ja ovddidit gelbbolašvuođa servodatmáhtus go reflekterejit beliid birra servodagas ja kritihkalaččat árvoštallet ja digaštallet iešguđetlágan oktavuodaid ja perspektiivvaid. Oahppit čájehit ja ovdánahttet gelbbolašvuođa go geavahit servodatfágalaš metodaide ja digitála resurssaid guorahallat ja árvoštallat čuoimmaid servodagas. Dasto oahppit čájehit ja ovdánahttet gelbbolašvuođa go reflekterejit iežaset birra oassin servodagas mas ellet, mii lea hábmen sin olmmožin, ja mo sii sáhttet váikkuhit iežaset ja earáid eallimii dál ja boahteáiggis.

Oahpaheaddji galgá diktit ohppiide váikkuhit oahpahussii ja arvosmahttit oahppanhálu njálmmálaš, čálalaš ja praktihkalaš vugiid bokte háhkat ja čájehit gelbbolašvuođa fágas, ja diktit ohppiide leat diehtoáŋgirat ja aktiiva ohcat máhtu. Oahpaheaddji ja oahppit galget gulahallat ohppiide ovdáneami birra servodatmáhtus. Oahppit galget beassat geahččaladdat. Ohppiide čájuhuvvon gelbbolašvuođa vuođul galget oahppit beassat mitalit maid sii orrot máhttimin ja reflekteret iežaset fágalaš ovdáneami birra. Oahpaheaddji galgá oaivadit viidásat oahppama birra ja heivehit oahpahusa nu ahte oahppit besset geavahit rávvagiid ovddidit iežaset gelbbolašvuođa servodatmáhtus.

Oppalaš árvoštallan

Oppalašárvosátni galgá čájehit oahppi ollislaš gelbbolašvuoda servodatmáhtus, go fágaoahpahus loahpahuvo. Oahpaheaddji galgá plánet ja láchit dili nu ahte oahppit besset čájehit iežaset gelbbolašvuoda iešguđet láchkai mat fátmastit áddejumi, reflekšuvnna ja kritihkalaš jurddašemi iešguđet oktavuodain. Oahpaheaddji galgá bidjat árvosáni servodatmáhtus gelbbolašvuoda vuodul maid oahppi lea čájehan go oahppi lea geavahan máhtu ja gálggaid lotnolasat.

Árvvoštallanortnet

Oppalaš árvoštallan

Vg1 utdanningsprogram for studiespesialisering: Eleven skal ha én standpunktkarakter.

Vg2 utdanningsprogram for idrettsfag, musikk, dans og drama, kunst, design og arkitektur og for medier og kommunikasjon: Eleven skal ha én standpunktkarakter.

Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram: Eleven skal ha én standpunktkarakter.

Eksámen ohppiide

Vg1 utdanningsprogram for studiespesialisering: Eleven kan trekkes ut til muntlig eksamen med forberedelsesdel. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

Vg2 utdanningsprogram for idrettsfag, musikk, dans og drama, kunst, design og arkitektur og for medier og kommunikasjon: Eleven kan trekkes ut til muntlig eksamen med forberedelsesdel. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

Vg2 yrkesfaglig utdanningsprogram: Eleven kan trekkes ut til muntlig eksamen med forberedelsesdel. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

Eksámen privatisttaide

Vg1 utdanningsprogram for studiespesialisering: Privatisten skal opp til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt. Fylkeskommunen avgjør om privatister skal få forberedelsesdel ved lokalt gitt eksamen.

Vg2 studieforbereidende utdanningsprogram – programområdene for idrettsfag, musikk, dans og drama, kunst, design og arkitektur og for medier og kommunikasjon: Privatisten skal opp til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt. Fylkeskommunen avgjør om privatister skal få forberedelsesdel ved lokalt gitt eksamen.

Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram: Privatisten skal opp til muntlig eksamen. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt. Fylkeskommunen avgjør om privatister skal få forberedelsesdel ved lokalt gitt eksamen.